

Стан збереження: незначне загальне забруднення, є плями, розриви, незначні осередки деструкції, місцями втрачені або розірвані тороки.

Досліджені жіночі головні убори презентують привабливі зразки модних тенденцій XIX ст. – захоплення екзотичним східним мистецтвом. Клейма, нанесені на зворотні боки хусток, повідомляють важливу інформацію щодо часу та місця створення музейних предметів. Орнаментальні композиції текстильних виробів трактовані пишно та соковито, переплетіння і плавні перетікання одних декоративних фігур у інші зачаровують, змушують пильно їх розглядати. Вигадливі візерунки характеризуються доцільним і витонченим підбором мотивів, продуманим поєднанням схематичності та натуралістичності, фітоморфності та геометричності. Святковості додає кольорова гама, одночасно насичена і вишукано підібрана, контраст між темним тлом і м'якими основними барвами доповнює художній ефект.

ПОСИЛАННЯ

1. Буличова В.В. Українські та російські хустки у колекції головних уборів Харківського історичного музею / В.В. Буличова. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://museum.kh.ua/academic/sumtsov-conference/1999/article.html?n=729>.
2. Поманицька О.В. Колекція Павловопосадських шалей Художньо-меморіального музею І.Ю. Рєпіна / О.В. Поманицька. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.repin.in.ua/ru/collections/kollekciya-pavlovoposadskih-shaley>.
3. Толстухина Н.В., Полосинова Т.А. Павловопосадские платки и шали в собрании Сергиево-Посадского ГИХМЗ / Н.В. Толстухина, Т.А. Полосинова. – М.: Союз Дизайн, 2015. – 248 с.
4. Коллекция набивных шерстяных платков и шалей второй половины XIX – начала XX в. в собрании Владимиро-Суздальского музея-заповедника. Каталог коллекции тканей / Сост. Е.В. Антипина. – Владимир, 2010. – 48 с.
5. Красильникова Н. Платки и шали в собрании КБИАХМЗ / Н. Красильникова // Антиквариат. – 2014. – № 6 (117). – С. 50–59.
6. Косміна О.Ю. Традиційне вбрання українців / О.Ю. Косміна. – Том I: Лісостеп та степ. – К.: Балтія-Друк, 2008. – 160 с.
7. Ніколаєва Т. Історія українського костюму / Т. Ніколаєва. – К.: Либідь, 1996. – 176 с.
8. Стельмащук Г.Г. Традиційні головні убори українців / Г.Г. Стельмащук. – К.: Наукова думка, 1993. – 240 с.
9. Маслова Г.С. Народная одежда русских, украинцев и беларусов в XIX – начале XX вв. / Г.С. Маслова // Труды Института этнографии АН СССР. – М., 1956. – Т. XXXI. – С. 541–757.
10. Украинский народ в его прошлом и настоящем / Под ред. Ф.К. Волкова, М.С. Грушевского. – Т. 2. – Петроград: Тип. Т-ва «Общественная польза», 1916. – 710 с.
11. Степовой Н. Малорусская народная одежда / Н. Степовой // Киевская старина. – 1893. – № 5. – С. 272–284.
12. Аксаков И.С. Исследование о торговле на украинских ярмарках / И.С. Аксаков. – СПб.: Тип. Императорской Академии наук, 1858. – 384 с.
13. Полтавский земский естественно-исторический музей. – Полтава: Типо-литография Л. Фишера, 1892. – 26 с.
14. Збірник присвячений 35-річчю музею / Під ред. В. Бендерівського, Я. Риженка, М. Гавриленка. – Том. 1. – Полтава: Полтава-Поліграф, 1928. – 294 с.
15. Стадник С.М. Музей у роки Великої Вітчизняної війни / С.М. Стадник // Полтавський краєзнавчий: сторінки історії та колекції. Зб. наук. праць. – Полтава, 1991. – С. 115–117.
16. Інвентарна книга Полтавського державного історико-краєзнавчого музею. Розпочата в 1939 р. – № 1. – 600 с.
17. Ванцак Б.С., Супруненко О.Б. Подвижники українського музейництва / Б.С. Ванцак, О.Б. Супруненко. – Полтава, 1995. – 136 с.
18. Каталог собрания Археологических и исторических древностей Екатерины Николаевны Скаржинской / Сост. А.П. Зосимович; Под ред. В.Б. Антоновича. – К.-Лубны, 1891–1892 // ДАПО, ф. 222, оп. 1, спр. 2, 125 арк.
19. Успенская Е.Н. Индийская предыстория русского кашемирового полушалка / Е.Н. Успенская // Европейское культурное

пространство в коллекциях Музея антропологии и этнографии: сборник статей. – Т. 58. – Санкт-Петербург: МАЭ РАН, 2013. – 469 с.

20. Чешкова А. История трансформации восточных орнаментов / А. Чешкова // Директор. – 2015. – № 12. – С. 34–37.

21. Арсеньева Е.В. Русские платки и шали / Е.В. Арсеньева. – М.: Внешторгиздат, 1980. – 32 с.

22. Інвентарна книга Полтавського краєзнавчого музею. Група зберігання «Тканини». – Розпочата у 1948 р. – Тк-1. – 182 с.

23. Інвентарна книга Полтавського краєзнавчого музею. Група зберігання «Тканини». – Розпочата у 1948 р. – Тк-2. – 192 с.

Старченко В.И., Сулима О.С. Восточные влияния

В статье анализируются набойные платки XIX в. с восточными орнаментальными мотивами, хранящиеся в фондах Полтавского краеведческого музея имени Василия Кричевского. Приведено научное описание предметов группы хранения «Ткани» подгруппы «Головные уборы».

Ключевые слова: головной убор, платок, восточные орнаменты, набойка, Полтавский краеведческий музей имени Василия Кричевского.

Starchenko V.I., Sulyma O.S. Oriental Inspirations

Made of printed cloth kerchiefs dated to the 19th century with oriental ornamental motives in the Vasyl Krychevskyi Poltava Local Lore Museum funds are analyzed in the article. Scientific description of storage group “Fabrics” sub-group “Head-dress” objects is given.

Key words: head-dress, kerchief, oriental ornaments, made of printed cloth, the Vasyl Krychevskyi Poltava Local Lore Museum.

26.02.2018 р.

УДК 069(37.115)(477): 004.031.42

О.В. Онопрієнко

ІНТЕРАКТИВНІСТЬ ЯК ОДИН З ЕЛЕМЕНТІВ МУЗЕЙНОЇ ПЕДАГОГІКИ В ДІЯЛЬНОСТІ КОМУНАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ «ГЛУХІВСЬКИЙ МІСЬКИЙ КРАЄЗНАВЧИЙ МУЗЕЙ»

У статті розкривається культурно-освітня робота музею з різновіковою дитячою аудиторією на засадах музейної педагогіки, де поряд з традиційними автор описує і аналізує інноваційні форми комунікації закладу зі своїми відвідувачами.

Ключові слова: комунальний заклад «Глухівський міський краєзнавчий музей», музейна педагогіка, інтерактивність, культурно-освітня робота, дитяча аудиторія.

Музей у сучасному світі є не лише місцем збереження, обліку та вивчення пам'яток культури. Сьогодні – це науково-просвітницький, освітній заклад, який ставить перед собою, окрім специфічних професійних, широкі науково-освітні, естетичні та виховні завдання. Можна стверджувати, що сучасний музей – це своєрідний центр духовної культури майбутнього. Таке розуміння його ролі і місця в останні десятиліття зробило актуальним сприйняття музею як цілісного соціального

інституту з його численними функціями, напрямками, формами в їх органічній взаємодії.

Важливу роль у вирішенні питань, спрямованих на виховання відвідувача, готового до входження в музейний простір, мотивованого на постійне відвідування музею, здатного вступити в діалог з культурною спадщиною, що зберігається в залах музею, відіграє музейна педагогіка, яка цілком обґрунтовано визнана самостійним напрямом науково-практичної діяльності музею.

Поняття музейної педагогіки було сформоване та введено до наукового обігу на початку ХХ ст. в Німеччині і пов'язане з іменами А. Лихварка, А. Рейхвена, Г. Фройденталя. Безпосередньо термін «музейна педагогіка» вперше був використаний у книзі «Музей – освіта – школа» (1931 р.), автор якої Р. Фройденталь багато уваги в своїй діяльності приділяв проблемам взаємодії музею і школи. На теренах колишнього Радянського Союзу поняття «музейна педагогіка» почали використовувати з 70-х років ХХ ст. Сучасна музейна педагогіка розвивається в руслі проблем музейної комунікації та спрямована на долучення до музею і його культури та наукового доробку широких верств населення (особливо молоді), активізацію творчих здібностей особистості. Вона ґрунтується на потребах і зацікавленнях людини, на її здібностях та талантах. Людина за власним бажанням обирає той чи інший музей, вільно визначає обсяг та зміст інформації для ознайомлення, форми та час спілкування з музейними цінностями. Завдання музейної педагогіки полягає в тому, щоб максимально і успішно задовольнити та, можливо, розвинути й збагатити ці інтереси [1, с. 126].

Однією з пріоритетних груп музейних відвідувачів вже багато десятиліть є дитяча аудиторія, планомірна робота з якою проводиться як у вітчизняних, так і зарубіжних музеях. Дитяча аудиторія включає різновікові групи, починаючи з дошкільного віку і до часу закінчення школи. На педагогічний процес долучення підростаючого покоління до культури шляхом відвідування музеїв акцентували увагу у своїх роботах А.В. Бакушинський, Н.І. Романів, Н.Ф. Федоров. У сучасних умовах музейні заклади змушені шукати нові способи та засоби комунікації в роботі з відвідувачами. Особлива увага в просвітницькій діяльності музею приділяється підростаючому поколінню, яке через 7–10 років може стати його постійними відвідувачем.

Використання традиційних і пошук нових форм культурно-освітньої взаємодії з відвідувачами є одним з важливих завдань сучасних музеїв. Не є виключенням і комунальний заклад «Глухівський міський краєзнавчий музей», який, спираючись на досвід інших музейних закладів, розробляє нові форми роботи з дитячою аудиторією. Дитяче сприйняття історичних подій відрізняється від дорослого. У час комп'ютерних технологій дитина майже не знайомиться з книжками, довідковою літературою. Її потрібно зацікавити, заохотити,

захопити історичним матеріалом.

Сучасне визначення музейної інтерактивності характеризує її як технологію, що передбачає активну участь аудиторії в процесі музейної комунікації. Сьогодні інтерактивні технології виступають основною тенденцією розвитку музеїв і набувають популярності у відвідувачів різного віку. Спираючись на досвід провідних музеїв України в екскурсійній діяльності, ми почали використовувати новий принцип представлення експонатів – «підійди і доторкнися». Таким чином відвідувачі перетворюються на дійових осіб. На цьому фоні інформація, подана екскурсоводом, сприймається зовсім по-іншому. «Дуже важливо під час проведення заходів долучати аудиторію до діалогу, тільки тоді захід буде цікавий, пізнавальний і запам'ятовується надовго» [2, с. 138].

У традиційних формах роботи музеїв з відвідувачами – екскурсіях, лекціях, інформаційних, історичних, виховних годинах – змінюється спосіб викладу музейного матеріалу, який стає більш ігровим, інтерактивним. На засадах музейної педагогіки співробітниками музею розробляються інтерактивні музейні заняття (гра-бесіда «Природа рідного краю», історична подорож «З історії дитячої іграшки»), тематичні екскурсії («Секрети бабусиної скрині», «Про що пам'ятає стародавній Глухів», «Подорож у світ стародавньої книги», «Тебе вітає музей»), патріотичні бесіди («Ціна чужої війни» до Дня вшанування учасників бойових дій на території інших держав, «Майдан очима очевидців», зустріч з учасником Майдану, київським художником Ю.К. Базавлюком, «Маки пам'яті»), інші заходи, розраховані на різні вікові групи відвідувачів. Вони покликані навчити учнів працювати з аудиторією в ролі екскурсоводів, виступати з доповідями, познайомити з новими поняттями, поглибити знання з природознавства, краєзнавства, розширити кругозір, розвивати уяву та кмітливість, формувати активну життєву позицію. «Одним з ефективних способів привернути увагу дітей до музею, зробити його відвідування регулярним і корисним є активне застосування ігрових технологій у музейному просторі» [3, с. 155].

Ефективний вплив на сучасну музейну аудиторію здійснюють театралізовані форми роботи. Сприйняття музейної інформації під час цих дійств проходить у формах споглядання, осмислення, безпосередньої участі відвідувачів, як от у музейних театралізованих святах до Дня святого Миколая «Бабусина ялинка» з циклом занять з народознавства, «Весняна феєрія» з календарно-обрядовими дійствами весняного циклу, «Шевченко в дитячих серцях» до Шевченківських днів, що стали традиційними у нашому музеї. В ігровій формі діти сприймають музейну інформацію у різних напрямках: вивчають музейні експонати, беруть участь у відродженні традицій зимового та весняного обрядового циклу (колядування, засівання, щедрування, ставлення куті на покуть, обрядах «водіння кози» та «кликання долі», молодіжній грі «Калита», вчать веснянки, гаївки

або маївки для заклику весни), грають у ігри «Подольчочка», «Рибалка і рибки», «Жучок» та ін.

У наш час дітям важко уявити, як жили колись. Для створення атмосфери відповідної епохи широко застосовуються предмети, які зберігаються у музейних фондах. Так, наприклад, для шевченківського свята були використані старовинний одяг XIX ст., прядка, бандура, почорніла від років ікона з божниками, лампадка. Це досить реалістично передало часи Шевченка, перенесло учасників років на двісті назад.

Надзвичайно актуальним сьогодні у культурно-освітній діяльності музейних закладів є використання фондових предметів з елементами гри. Так подорож у XIX ст. наші відвідувачі здійснюють за допомогою народного костюму – виразника національної ідентичності. Діти не тільки оглядають складові частини костюму, його особливості і деталі, а й мають можливість приміряти його на себе. Саме в такій інтерактивності, коли залучаються експонати, полягає родзинка музейних заходів.

Не менш важливою сучасною формою культурно-освітницької роботи з музейною аудиторією є проведення майстер-класів з різних напрямків декоративно-ужиткового мистецтва, у яких учасники особисто беруть участь у виготовленні ляльок-мотанок, розписі писанок, вирізуванні витинанок, різьбі по дереву, бісероплетінні тощо. Майстер-класи покликані розкрити творчий потенціал кожної дитини.

Діалог музею з аудиторією реалізується через залучення їх до експозиційної роботи. У нашому випадку мова йде про виставку «Дитячий дивосвіт» творчого об'єднання «Перлина» Міського позашкільного центру освіти, організовану до Міжнародного дня захисту дітей (2015 р.), інсталяцію художніх робіт переможців Всеукраїнського соціального культурно-мистецького конкурсу для дітей, молоді та дорослих «Україна – кризь віки» в рамках проекту «Art in Hearts» (2017 р.), виставку-конкурс робіт творчо обдарованих дітей «Чарівні барви Глухова» в рамках проведення Всеукраїнського конкурсу «Наш пошук і творчість – тобі Україно!» (2018 р.). Виставки декоративно-ужиткового мистецтва «Авторська лялька» (2013 р.), «Сто ложок» (2014 р.), «Рушники моєї бабусі» (2015 р.), «Іграшка. Від традиції до сучасності» (2017 р.) проходили з проведенням майстер-класів, тематичних заходів, музичних віталень, зустрічей з авторами виробів. Так під час експонування виставки «Рушники моєї долі» було проведено три майстер-класи, об'єднані назвою «Музейні світлини». Відвідувачі мали змогу познайомитися зі старовинними українськими техніками вишивки, візерунками на весільному та пасхальному рушниках.

На виставці декоративно-ужиткового мистецтва майстрів Глухівщини у 2017 р. були представлені роботи з різьби по дереву Заслуженого майстра народної творчості І.В. Білевича та майстра Є.В. Кулика, автор-

ські ляльки з домотканого полотна Заслуженої майстрині народної творчості С.М. Грибан, ляльки-мотанки та інтерерні ляльки О.А. Петрук, стилізовані ляльки С.В. Білевич. Ці роботи ніби унаочнили доповіді, зроблені учасниками науково-практичної конференції «Творче відродження етнопедагогічних традицій у контексті становлення української національної системи виховання», проведеної спільно колективом музею з Глухівським національним педагогічним університетом ім. Олександра Довженка.

Слід згадати і персональні виставки художників-земляків: родини Володимира Єрмакова (2014 р.), графічних робіт «Чорне та біле» Георгія Сергєєва (2015 р.), «Мої мрії та натхнення» Катерини Багути (2016 р.), «Шлях до мрії» Алевтини Філон (2017 р.) та ін. Завдяки створенню експозицій виставок відвідувачі мають змогу ознайомитись з історичним, духовним та культурним надбання українського народу.

Важко уявити сучасне життя без використання комп'ютерних технологій. Музейні предмети, переважно фотоматеріали і документи, під час проведення масових (науково-просвітніх, виховних) заходів демонструються як відеопрезентації, адже вони, будучи носіями інформації, мають здатність емоційно впливати на відвідувача, активізуючи його чуттєве сприйняття. Музеєм розроблені презентації до Дня вшанування пам'яті жертв Холокосту, жертв політичних репресій, Голодомору, Героїв Крут та ін.

Сьогодні актуальними залишаються слова Фрідріха Вайдахера про те, що музеї «мають специфічне завдання, яке жодна інша установа не може в них відібрати: вони створені для того, аби допомогти всім зацікавленим краще зрозуміти себе і своє місце в цьому світі» [4, с. 54]. Відтак музеї повинні стати центрами культурного і духовного відродження українського народу, покликаними формувати почуття причетності та поваги до минулого. Пріоритетним для працівників музею є завдання ефективного використання унікальних предметів з фондових колекцій не тільки для ілюстрації інформації, а й, насамперед, для стимулювання процесів пізнання й осмисленого сприйняття історичних подій.

ПОСИЛАННЯ

1. Вітрик І.С. Експериментальна робота і основи музейної педагогіки / І.С. Вітрик, Д.Ю. Кордик, Л.О. Коцар // XVIII Сумцовські читання: Музей як соціокультурний інститут в умовах інформаційного суспільства. – Х.: Майдан, 2012. – С. 125–130.
2. Овчіннікова Л.Г. Новий підхід до проведення інтерактивних заходів співробітниками відділу етнографії ХІМ ім. М.Ф. Сумцова / Л.Г. Овчіннікова // XXII Сумцовські читання: збірник матеріалів Всеукраїнської наукової конференції «Музей у глобальному світі: інновації та збереження традицій». – Х.: Майдан, 2016. – С. 137–140 с.
3. Мартем'янова Н.С. Ігрові педагогічні технології в музейній роботі з дітьми / Н.С. Мартем'янова // XIX Сумцовські читання. Матеріали наукової конференції «Музей як соціокультурний інститут в умовах інформаційного суспільства». – Х.: Майдан, 2016. – С. 155–156.
4. Вайдахер Ф. Музеологія / Ф. Вайдахер. – Львів: Літопис, 2005. – 628 с.

Оноприенко О.В. Интерактивность как один из элементов музейной педагогики в деятельности коммунального учреждения «Глуховской городской краеведческий музей»

В статье раскрывается культурно-образовательная работа музея с разновозрастной детской категорией посетителей на основе музейной педагогики, где наряду с традиционными автор описывает и анализирует новые инновационные формы коммуникации заведения со своими посетителями.

Ключевые слова: коммунальное учреждение «Глуховской городской краеведческий музей», музейная педагогика, интерактивность, культурно-просветительная работа, детская аудитория.

Onopriienko O.V. Interactivity, as one of the elements of museum pedagogy in the activity of the municipal institution «Hlukhiv Municipal Museum of Local History»

The article reveals the cultural and educational work of the museum with the age-old children's category of visitors on the basis of museum pedagogy, where along with the traditional the author describes and analyzes new innovative forms of communication of the institution with its visitors.

Key words: public institution «Hlukhiv Municipal Museum of Local History», museum pedagogy, interactivity, cultural and educational work, children's audience.

01.04.2018 р.

УДК 069.1(477): 008.21«2016/2026»

О.С. Новікова-Вигран

СТРАТЕГІЯ РОЗВИТКУ НІАМ «КИЇВСЬКА ФОРТЕЦЯ» НА ПЕРІОД 2016–2026 РР.

Стаття присвячена стратегії розвитку Національного історико-архітектурного музею «Київська фортеця» до 2026 р. У статті йдеться про основні напрями діяльності музею, досягнення останніх років, окреслюються стратегічні цілі музею, його стратегічна мета і місія. Автор наголошує на необхідності в найближчому майбутньому створити на базі музею Національний історико-архітектурний заповідник, який стане всевітньо відомим брендом.

Ключові слова: НІАМ «Київська фортеця», музей, стратегічні цілі, напрями діяльності, Національний заповідник.

Актуальність дослідження зумовлена необхідністю всебічного розвитку музейної справи в Україні, популяризації унікальних пам'яток архітектури й історії, якими багата наша земля, перетворення їх на широкі відомі туристичні об'єкти. Одним із таких об'єктів є Київська фортеця – унікальна пам'ятка фортифікаційного мистецтва XVIII–XIX ст. На превеликий жаль, не всі її споруди є музеєфікованими і придатними для туристичного відвідування.

Питання стратегії розвитку музеїв висвітлювалися в роботах О. Коцарева, М. Скиби, П. Солодька, Ю. Чернобая, В. Бриндзи. Ці роботи мають передусім узагаль-

нюючий характер, водночас питання стратегії розвитку саме фортифікаційного музею недостатньо висвітлене в літературі. Метою статті є висвітлення стратегічних цілей розвитку Національного історико-архітектурного музею «Київська фортеця», підкресливши необхідність створення на його базі національного заповідника. Завданнями дослідження є окреслення стратегічних цілей музею, визначення місії і візії, висвітлення напрямків діяльності музею для досягнення стратегічних цілей.

«Функція музею – не тільки зберегти пам'ять, але й пояснювати наш спадок наступним поколінням. І кожному новому поколінню пояснювати інакше. Бо на теорії Дарвіна все не закінчується. Епоха великих наукових відкриттів триває!» (Михайл Гнедовський) [3, с. 1].

Національний історико-архітектурний музей «Київська фортеця» – це унікальний музейний комплекс, створений на базі укріплень Київської фортеці, який включає в себе наступні об'єкти: «Музей історії вітчизняної фортифікації», «Музей історії використання споруд Київської фортеці», експозицію під відкритим небом з оборонними валами, ровами, ескарповою стіною та капонірами, найбільший в Європі кам'яно-земляний Лисогірський форт, площа якого складає близько 120 га. Оборонні споруди, що входять до складу Київської фортеці, будувались протягом майже 200 років з XVII по XIX ст. На сьогодні Київська фортеця є однією з найбільших фортифікаційних споруд в Європі, що збереглися.

Музей створений на базі пам'яток Госпітального укріплення Київської фортеці і є правонаступником музею «Косий капонір», що був заснований в 1930 р. як філіал музею революції. Це перша музеєфікована оборонна споруда Київської фортеці. В 1991 р. рішенням Київської міської ради народних депутатів музей «Косий капонір» був перейменований на Історико-архітектурну пам'ятку-музей «Київська фортеця», а вже в 2007 р. указом Президента України історико-архітектурній пам'ятці-музею «Київська фортеця» надано статус національного.

Національний історико-архітектурний музей «Київська фортеця» – науково-дослідний, культурно-освітній заклад, призначений для вивчення, зберігання, ефективного використання і популяризації історико-архітектурної пам'ятки фортифікаційного мистецтва Київської фортеці, залучення громадян до української історико-культурної спадщини, формування національної свідомості українського народу. Музей заснований на комунальній власності територіальної громади м. Києва і підпорядкований Департаменту культури – виконавчому органу Київської міської ради (Київської міської державної адміністрації).

Організаційно-методичне керівництво здійснюється Міністерством культури України – центральним органом державної виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері культури та мистецтва.

У своїй діяльності Музей керується Конституцією України, законами України «Про культуру», «Про му-